

ROMAN

Luthers
bruid

JODY HEDLUND

Jody Hedlund

Luthers bruid

Roman

Vertaald door Lia van Aken

Voorhoeve

Nederlandse vertaling © Uitgeverij Voorhoeve – Utrecht, 2016
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht
www.kok.nl
www.puurvandaag.nl

Originally published in English under the title *Luther and Katharina* by
Jody Hedlund.
Copyright © 2015 by Jody Hedlund

Published by WaterBrook Press, an imprint of The Crown Publishing
Group, a division of Penguin Random House LLC, 10807 New
Allegiance Dr., Suite 500, Colorado Springs, Colorado 80921, USA
International rights contracted through Gospel Literature International,
P.O. Box 4060, Ontario, California 91761-1003 USA
This translation was published by arrangement with WaterBrook Press,
an imprint of The Crown Publishing Group, a division of Penguin
Random House LLC

Vertaling Lia van Aken
Omslagontwerp Kristopher K. Orr
Omslagbeeld Mike Heath, Magnus-Creative
Opmaak omslag Hendriks Grafische vormgeving
Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best
ISBN 978 90 297 2515 6
ISBN e-book 978 90 297 2516 3
NUR 342

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveel-
voudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar
gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch,
door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder schriftel-
ijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored
in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electro-
nic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior
written permission of the publisher.

Dit boek is voor jou, pap.

Als Luthers predikant heb je Maarten Luther in veel opzichten belichaamd: in persoonlijkheid, liefde voor familie, toewijding aan het Evangelie en passie voor je kudde.

Overal waar je diende, was je zeer geliefd.

Ik hoop dat je trots bent op je kleine meisje.

Belangrijkste personages in *Luthers bruid*

Katharina von Bora – Een dochter van adellijke afkomst, maar vanaf haar vijfde grootgebracht in kloosters; ook wel Kaat genoemd.

Maarten (of Martinus) Luther – Vroeger augustijner monnik, maar geëxcommuniceerd door de katholieke kerk; spijkerde zijn vijftiennegentig stellingen aan de deur van de slotkapel in Wittenberg op 31 oktober 1517, wat het begin vormde van de Reformatie; beroemd geestelijke en schrijver uit de zestiende eeuw.

Abdis Margareta – Eerwaarde moeder op Marienthron, en tante van Katharina; ze tuchtigt Katharina voor abt Baltazar.

Abt Baltazar – Abt van Marienthron.

Amsdorf – Vriend van Luther.

Tante Lena/tante Magdalena (von Bora) – Dient als moederfiguur voor Katharina; blijft op Marienthron nadat Katharina ontsnapt.

Karel V – Historische figuur, leefde van 1500-1558; keizer van het Heilige Roomse Rijk van 1519-1556.

Familie Cranach – Lucas Cranach, een van de rijkste mannen in Wittenberg, bezit een drukkerij en drukt de meeste van Luthers geschriften; beroemd schilder; zijn vrouw Barbara sluit vriendschap met Katharina.

Doctor Glatz uit Orlamünde – Predikant; woont in Wittenberg.

Keurvorst Frederik – Luthers weldoener en beschermer, die zijn thuispaleis heeft in Torgau; ook bekend als prins Frederik, of Frederik III, keurvorst van Saksen.

Greta – Dienstmeisje van Katharina; ontsnapt met haar uit het klooster Marienthron; verliefd op Thomas.

Hans Luther – Vader van Jacob en Maarten; smelter.

Jacob Luther – Maartens jongere broer.

Hieronimus Baumgartner – Vriend van Elsa Reichenbach; komt logeren en ontwikkelt een relatie met Katharina von Bora.

Johann von Staupitz – Augustijner predikant en mentor voor Luther.

Justus Jonas – Goede vriend van Luther.

Margaret von Schonfeld – Een non die ontsnapte uit het klooster Marienthron; goede vriendin van Katharina; heeft belangstelling voor Luther.

Koopman Koppe – Aanhanger van Luther; helpt de nonnen ontsnappen.

Predikant Johannes Bugenhagen – Predikant van de Stadtkirche in Wittenberg; vriend van Luther.

Philipp Melanchthon – Vriend van Luther; vader van kleine Anna.

Familie Reichenbach – Familie voor wie Katharina aanvankelijk werkt in Wittenberg; Elsa is echtgenote en moeder; haar man is de burgemeester.

Thomas – Knecht van koopman Koppe; verliefd op Greta.

Wolfgang – Knecht van Luther in het Zwarte Klooster.

Zusjes Zeschau – Fronika en Etta; werden gemarteld in Marienthron, maar ontsnappen met Katharina.

I

*Paasmorgen 1523, voor zonsopkomst
Saksen, Duitsland*

Tijd om te springen.

Met bibberende benen hurkte Katharina op de stenen richel van het raam en tuurde omlaag naar het gras. Ze knipperde met haar ogen om een golf van duizeligheid te onderdrukken en hoopte dat de val van twee verdiepingen hoog niet zo eng was als het leek.

De somberheid van de kale binnenplaats van het klooster spreidde zich voor haar uit – de keurig gesnoeide heggen, de tuinen en de dikke stenen muur daarachter. Niets bewoog. Niemand te zien... Hoewel iedereen zich schuil kon houden in een van de duizenden schaduwrijke plekjes, waar het maanlicht niet bij kon.

‘Springen, mevrouw.’ Greta stootte haar aan. Haar strakke nonnenkap omlijstte de delicate trekken op haar verder gespannen gezicht. ‘We hebben lang genoeg gewacht.’

‘Je moet me helpen bij het zakken.’ Katharina greep de arm van haar dienstmeisje vast om steun te zoeken. Ze ademde de vertrouwde, bedompte lucht van de abdij nog een laatste keer diep in en zwaaide haar voeten over de rand.

‘Nee,’ fluisterde Margaret achter haar. Het ene woordje weerklonk tegen de kale muren van Katharina’s cel en ze dreigde te verstijven. ‘We mogen niet vertrekken zonder zuster Ruth.’

‘We hebben al te lang gewacht, de wake is al lang voorbij,’ zei Greta. ‘We kunnen niet meer wachten.’

In het karige maanlicht was Margarets gezicht net zo bleek als de sobere, witte band die om haar voorhoofd was gewonden. Haar smalle neus en puntige kin, die haar een streng voorkomen gaven, stonden in schrill contrast met haar vriendelijke ogen, waarin nu een bezorgde blik lag. ‘Er moet zuster Ruth iets overkomen zijn...’

‘Het doet er niet toe,’ zei Greta, die Katharina nog een zetje gaf.

Katharina keek over haar schouder naar de andere zusters; sommigen waren rillend bij elkaar gekropen tegen de muur, anderen zaten op haar strozak. Ze had het gevoel alsof ze op dit moment meer bibberden van angst dan van de ijzige kou in de smalle, onverwarmde cel.

Als ze het *nog* langer uitstelde, bracht ze iedereen in gevaar en nam hun kans om onopgemerkt te vertrekken alleen maar toe.

‘Nog een paar minuten.’ Margarets trillende vingers sloten zich om Katharina’s arm. De lange vrouw, die als een zus voor Katharina was, had een zwakke plek: ze had te snel medelijden.

Door de getraliede opening in de celdeur ving Katharina een glimp op van tante Lena’s hoofd, maar er was geen spoor van iemand anders en geen geluid – alleen de diepe stilte die dag en nacht vereist werd. Katharina bad dat alle andere zusters in Marienthron diep in slaap waren, vooral nu ze anders dan anders lang waren opgebleven om de paaswake te vieren met de wijding van het paasvuur. Het was de enige gelegenheid per het jaar dat de ze hun zorgvuldig voorgeschreven tijdstippen voor godsdienstoefening veranderden, de enige gelegenheid dat ze laat op mochten blijven, de enige gelegenheid dat een ontsnapping mogelijk was.

Katharina voelde zich beklemd. Ze wilde zuster Ruth niet in de steek laten, maar er was geen tijd meer. ‘Het spijt me, Mar-

garet.’ Ze kneep in de koude, knokige vingers van haar vriendin. ‘Maar Greta heeft gelijk. We moeten ver weg zijn als de oproep voor de priem klinkt. We moeten *nu* gaan.’

Katharina trok haar habijt op en greep de ruwe stenen onder zich vast. Durfde ze te springen? Geloofde ze nu echt dat ze met z’n negenen de abdij konden ontvluchten zonder betrap te worden?

Ze had zich dagenlang op dit moment voorbereid, alle details overdacht, vanaf het moment dat ze zouden vertrekken tot de exacte route. Ze was zelfs dagenlang bezig geweest het tralie-raam in haar cel los te te wrikken, zodat ze het in de nacht van hun ontsnapping geluidloos kon verwijderen.

Ondanks die zorgvuldige uitgestippelde plannen kon er altijd iets fout gaan. Tussen het raam van haar cel en de kloostermuur kon er van alles gebeuren. En als het hun lukte over de buitenste muur te komen, zou abt Baltazar hen opjagen als hazen.

Ze kromp ineen bij de herinnering aan abt Baltazars zweep die door de lucht floot en de blote ruggen van de zusjes Zeschau striemde. Nog geen dag geleden had hij de jonge vrouwen geslagen, vanwege een verstopte brief die hij in een van hun strozakken had gevonden. Communicatie met de buitenwereld was streng gereguleerd om de gepaste concentratie op God te waarborgen. Maar de laatste tijd had de abt hun bezoekrechten en missives nog meer beperkt. Hij was niet gek. Hij wist dat de geruchten over Maarten Luther en zijn geschriften hun weg naar de kloosters hadden gevonden. En nadat hij de brief van de zusjes Zeschau had onderschept, wist de abt heel goed hoeveel van Luthers leer tot Marienthron was doorgesijpeld.

Met de afranseling had de abt natuurlijk gehoopt te ontdekken wie de zusjes Zeschau de brief had gegeven en hoe, maar de jonge vrouwen hadden tot zijn grote frustratie gezwegen.

Katharina’s maag trok samen. Als slechts een brief al in zulke gewelddadigheden ontaardde, wat voor straf zou er dan volgen op hun vluchtpoging?

Vingers gaven een goedbedoeld kneepje in haar schouder. Ze draaide zich om en keek in de betraande ogen van tante Lena. De dikke celdeur stond open en een andere non stond op wacht.

‘God zal met je zijn, kind,’ fluisterde tante Lena. Haar zwarte sluier verborg de vermoeidheid en droefheid die altijd op haar ronde gezicht geschreven stonden.

‘Ga met ons mee.’ Katharina wist dat haar verzoek weinig uit zou halen. Tante Lena hield vol dat ze met haar veertig jaar te oud was om het klooster te verlaten, te trouwen en een nieuw leven te beginnen. En nu had Katharina geen tijd meer om haar van iets anders te overtuigen. Ze streek de zachte wang van de vrouw. Als ze ontsnapte, zou ze tante Lena niet meer zien.

De oudere vrouw legde haar hand om Katharina’s kin en draaide haar gezicht naar het ruwhouten kruis, de enige versiering die toegestaan was in de kale cel. ‘Vergeet niet te bidden.’

‘Ik zal het niet vergeten.’

Ze trok Katharina’s hoofd tegen haar volle boezem en drukte een kus op haar slaap. ‘Ik houd van je, Katharina von Bora.’

Katharina’s keel kneep dicht en er schoot een pijnscheut door haar borst. Wanneer had ze iemand dat voor het laatst horen zeggen? Zeker niet in alle jaren dat ze in Marienthron had gewoond, waar gelatenheid werd bevolen en genegenheid verboden was.

Tante Lena deed een stap naar achteren, op haar gezicht lag een beschaamde uitdrukking om haar vrijmoedige woorden. Hoewel geen van de nonnen geacht werd voorkeur te tonen, had Katharina altijd geweten dat haar tante van haar hield, maar dit was de eerste keer dat ze het had uitgesproken.

Katharina wenste dat ze haar gevoelens voor de vrouw die haar moeder had vervangen, kon uiten. Maar al had ze de woorden kunnen vinden, ze had ze nooit door haar dichtgeknepen keel gekregen.

Ga, gebaarde tante Lena in de gebarentaal die ze vaak gebruikten. *Geen afscheid meer nemen.*

Alstublieft. Ga met ons mee, gebarde Katharina terug.

Tante Lena schudde haar hoofd en wees naar het raam.

Katharina aarzelde. Nu tante Lena verantwoordelijk was voor de nachtwacht zou ze ongetwijfeld verhoord worden over de ontsnapping. Uiteindelijk zou abt Baltazar vermoeden dat haar tante erbij betrokken was en hen had geholpen, en zou hij haar straffen. Hoe zou ze zijn toorn overleven, de afranseling die hij haar stellig zou geven?

Greta pakte haar armen stevig vast en Katharina voelde door de lagen stof van haar habijt de druk van haar vingers op haar huid. ‘Mevrouw, we verknoeien tijd.’ In de gefluisterde woorden van het dienstmeisje klonk paniek door.

Katharina knikte. De tijd om na te denken was voorbij.

Ze draaide zich weer om naar het raam en hees zich met hulp van Greta over de richel, zodat ze langs de kloostermuur naar beneden hing en haar wang langs de koude stenen schuurde. Haar zacht leren schoenen bungelden vlak boven een van de boogramen van de begane grond.

Toen Greta haar armen had losgelaten, klemde ze zich een ogenblik vast aan de stenen rand, waarbij de puntige richel de gevoelige huid van haar vingers schramde. Ze zuchtte diep, deed haar ogen dicht en liet los.

Binnen een oogwenk sloeg ze tegen de harde grond. De lucht werd uit haar longen geperst en een lang ogenblik snakte ze naar adem. Het volgende moment klonk er naast haar een bons, die werd gevolgd door een grom. Toen ze haar hoofd hief, zag ze Greta gehurkt naast zich zitten en merkte ze hoe ze, net als zij, op adem probeerde te komen.

‘Je had op mijn hulp moeten wachten,’ vermaande ze haar dienstmeisje zacht, terwijl ze overeind kwam. Pijnscheuten schoten door haar benen en ook de rest van haar lichaam deed zeer.

‘De tijd is bijna om,’ zei Greta zacht, terwijl ze wankelend

overeind kwam. Maar zodra ze haar tengere gestalte oprichtte, greep ze naar haar maag, bukte en kokhalsde.

‘Wat is er?’ Ze legde haar hand op de arm van haar dienstmeisje. ‘Heb je je pijn gedaan bij de sprong?’

Greta schudde haar hand van zich af en braakte in het gras, maar niet voordat ze zich had bevuild. Als dienstmeisje waren haar eenvoudige, kleurloze habijt en kap niet zo fijn geweven als die Katharina en de andere nonnen droegen. Maar dat was het enige verschil. Ze waren allemaal hetzelfde gekleed, hun haar was uit het zicht gestopt en hun vrouwelijke rondingen waren goed verborgen. Elk stukje vlees dat verstopt kon worden, was bedekt.

Alleen Greta’s knappe gezicht onderscheidde haar van de anderen, al was het nu verwrongen van pijn. ‘Ik heb me geen pijn gedaan, mevrouw.’ Maar ze had het nog niet gezegd of ze bukte weer en braakte opnieuw.

‘Er mankeert je iets.’ Katharina kromp in elkaar toen haar gefluisterde woorden in de donkere nacht weerklonken. De ramen van de gastenkamer op de begane grond voor hen waren donker. Nu de nachten niet meer zo bitterkoud waren, hadden zij en de zusters de enige verwarmde ruimte van de abdij minder hard nodig.

Niettemin vermaande Katharina zichzelf om zacht te doen en met gebaren te communiceren, zoals ze zich hadden voorgenoemen, om zo geen van de poortwachters, die de abt de sleutels van het toegangshek had toevertrouwd, te alarmeren. Al zou ze weten wat Greta mankeerde, dan kon ze op dit moment nog niets doen om haar dienstmeisje te helpen. Dat kwam later, als ze veilig waren.

Haar blik gleed naar de schaduwen waarin de binnenplaats van het klooster gehuld was. Een frisse bries deed haar lange sluier opbollen en toen de koele lucht eronder kroop, liep er een rilling over haar rug. Katharina keek omhoog. De volle maan die

de komst van Pasen markeerde, hield zich schuil achter dunne sluierbewolking en ze wist dat ze veiliger zouden zijn als die daar bleef.

Greta veegde haar mond af met haar mouw en keerde zich naar het raam waar enkele anderen stonden; hun witte kappen staken af tegen het donkere gebouw van ongelijk gebeitelde stenen uit nabijgelegen heuvels. De ruwe stenen gaven het klooster iets puriteins, dat passend was voor de orde der cisterciënzers, waartoe zij behoorden. Iedere cisterciënzer moest de gelofte van armoede afleggen en alle luxe werd verboden, met inbegrip van beelden en glas-in-loodramen. Zelfs hun kerk was onversierd en niet te onderscheiden van de andere gebouwen van het complex.

Wees gegroet, Maria, vol van genade, de Heer is met u. Katharina sprak het stille gebed uit tegen de Heilige Maagd. De woorden, vertaald uit het Latijn, waren haar even vertrouwd als ademen. Ze hadden bijzondere goddelijke hulp nodig om onopgemerkt de muren te bereiken.

In stilte hielpen zij en Greta de anderen die zich uit het raam lieten zakken. Intussen hield Katharina de andere dakvensters goed in de gaten om te zien of er nergens een flakkerend kaarslicht voor het raam verscheen. Achter de getraliede ramen leken gezichten zich schuil te houden, maar elke keer dat ze oplettend opkeek, zag ze niets.

Toen iedereen eindelijk beneden was en om haar heen stond, gebaarde ze hun haar te volgen. Met de zachte tred, die ze zich door de jaren heen steeds meer eigen had gemaakt, sloop ze over het pad tussen de hagen en leidde de vrouwen door de stenen poort in de muur die uitkwam op de drie grote tuinen van het klooster. Ze begaven zich langs de buitenste rand en passeerden de latrines, die zich vlak bij de groentebedden bevonden.

Ze bleven zo ver mogelijk uit de buurt van het Predigerhaus, maar wierpen constant blikken op de smalle ramen van het priesterhuis om zich ervan te verzekeren dat er achter geen van

de glas-in-loodramen een lichtje verscheen. Als dat wel zo was, hadden de twee monniken, die in het klooster dienstdeden als biechtvaders, hen heel waarschijnlijk gehoord. Abt Baltazar was nog steeds op bezoek en verbleef ook in het Predigerhaus. Hij stond aan het hoofd van mannenklooster Pforta, waar de twee monniken vandaan kwamen, maar hij was ook geestelijk toezichthouder van Marienthron en kwam regelmatig op langs.

Alle zenuwen in Katharina's lichaam stonden op scherp en haar hart bonsde in haar keel. Ze bracht zichzelf weer onder het oog – zoals ze die dag wel honderd keer had gedaan op de momenten dat ze overvallen werd door angst of twijfel – dat ze niet anders kon dan ontsnappen aan haar lege leven. De laatste tijd was het verlangen naar een huwelijk en een gezin zo sterk geworden, dat ze zeker wist dat God Zelf die hunkering in haar hart had gelegd. Nog sterker was het verlangen om de waarheid over haar doel in het leven te leren kennen. Haar was altijd geleerd dat non worden de meest zekere manier was om in de hemel te komen, maar de geschriften van Luther die naar binnen waren gesmokkeld, spraken over gelovige vrouwen, zelfs de Maagd Maria, die God *buiten* kloostermuren hadden gediend. Luther beweerde dat een afgezonderd bestaan niet noodzakelijk was voor de verlossing van hun zielen. Zijn woorden hadden haar aangesproken en diep weggestopte vragen, die ze nooit had durven stellen, naar boven gehaald. Net als enkelen van haar zusters was ze zich dingen hardop gaan afvragen, niet in staat de vragen die in haar leefden langer te ontkennen.

De kou beet in haar wangen en neus, en de dauw op het gras sijnpelde in haar schoenen, waardoor haar tenen stijf werden. Achter haar bewogen de anderen zo stilletjes mogelijk. Deze zusters, die in het klooster haar naaste metgezellen waren geweest, voelden dezelfde verlangens en worstelden met dezelfde vragen. Ook zij waren bereid alles op het spel te zetten om te krijgen wat hun was ontzegd.

Een van de indrukwekkendste liefdesverhalen uit de geschiedenis

Het is 1523 en de werken van Maarten Luther hebben zich verspreid tot in abdijen en kloosters. Katharina von Bora is het klooster waar ze woont niet uit geweest sinds ze vijf jaar oud was. Als Luthers woorden haar bereiken, wekken die in haar het verlangen naar een huwelijk en een gezin.

Samen met een paar andere nonnen weet ze te ontsnappen. Luther helpt de vrouwen aan een man, maar Katharina heeft alleen oog voor Luther zelf, die duidelijk maakt dat hij niet wil trouwen. Maar als alles om hen heen verandert en Luthers leven constant gevaar loopt, ziet hij in dat Katharina en hij samen meer kunnen bereiken en vinden ze bij elkaar begrip, steun en liefde.

Jody Hedlund schrijft historische romans over vrouwen met veel moed. Het liefst baseert ze haar personages op vrouwen die echt hebben geleefd. Deze roman over Maarten Luther en Katharina von Bora schreef ze ter ere van 500 jaar Reformatie. Eerder schreef ze onder andere *De predikersbruid* en *De zendelingsvrouw*.

'*Luthers bruid* had me vanaf het begin te pakken en niet me niet meer los. Jody Hedlund heeft de geschiedenis, het liefdesverhaal en de diepte van het geloof meesterlijk met elkaar verweven in deze roman.'

– Tamera Alexander

ISBN 978 90 297 2515 6 NUR 342

9 789029 725156

www.uitgeverijvoorhoeve.nl